

KS. TADEUSZ SYCZEWSKI

Drohiczyn

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA ZWIERZĄT

WSTĘP

Jak zauważa Adolf Franz¹, historia zna dosyć barwny obraz kościelnego traktowania zwierząt. Są elementy przedchrześcijańskie, jak również legendy, które zajmują ważne miejsce w tym obrazie. Historyczne relacje opowiadają o dobrych doświadczeniach człowieka ze zwierzętami. Święci bardzo często występują nawet jako patronowie zwierząt. Kult pojedynczych zwierząt był nieraz uzależniony od poszczególnych regionów. Związane to było z pewnymi wierzeniami ludowymi². Z błogosławieństwem zwierząt wiążą się także pewne zabobony³.

W symbolice chrześcijańskiej zwierzęta mają swoje określone znaczenie, np. baranek symbolizuje Zbawiciela; gołębica – symbol Ducha Świętego; lew, orzeł i wół – symbole ewangelistów⁴. Późniejsza (średniowieczna) tradycja włączyła wołu i osła do pozaliturgicznej obrzędowości Bożego Narodzenia.

¹ W G l a d e, *Die Segnung von Tieren*, w: A. H e i n i z, H. R e n n i n g s, *Heute Segen. Werkbuch zum Benediktionale*, Freiburg 1987, s. 341.

² Por. *Enciclopedia Cattolica*, t. I-XII, Città del Vaticano 1949-1954 – t. I, s. 1342.

³ G l a d e, dz. cyt., s. 341 n.

⁴ Tamże, s. 346; zob. A. F e r r u a, *Il bestiario di Cristo*, „La civiltà cattolica”, 2(1942), s. 21-30.

I. PODSTAWY BIBLIJNE I LITURGICZNE BŁOGOSŁAWIENSTWA ZWIERZĄT

Rytuał rzymski zawiera siedem formularzy błogosławienia zwierząt. Specjalna formuła jest dla dużych zwierząt (dla koni i innych), dla zwierząt chorych, ptaków, pszczoł oraz jedwabników. Te formularze ukazują swoje braki i słabości, tak jak większość błogosławieństw w przedsoborowym rytuale rzymskim są oderwane od służby Bożej⁵ Pismo św. nie odgrywa tutaj większej roli.

Każde błogosławieństwo liturgiczne jest w pewnym sensie anamnezą Boga, który błogosławi mężczyznę i kobietę, zwierzęta⁶, nasienie ziemi i jej owoce⁷ Pan Bóg przekazał Adamowi, a później także Noemu owoce ziemi i zwierzęta na pożywienie i aby mu służyły, dając człowiekowi nad nimi władzę⁸

Według Pisma św. błogosławieństwo zwierząt miało na względzie jakby dobro ich samych, czego wyrazem może być obdarzenie ich siłą rozrodczą. Zgodnie z praktyką duszpasterską motywem błogosławieństwa zwierząt jest oddalenie choroby, nieszczęśliwych wypadków oraz uproszenie pomyślnego rozwoju zwierząt w gospodarstwie. Niemniej – zarówno w planach Bożych, jak i w intencjach Kościoła – celem błogosławieństwa zwierząt jest przede wszystkim chwala Boża i dobro człowieka.

Wszystko, co Pan Bóg stworzył i za łaską swej opatrności utrzymuje na tym świecie, a więc także zwierzęta, obwieszcza Bożą miłość i ma za zadanie uwielbienie Boga.

Temu też służy obrzęd błogosławieństwa zwierząt. To uwielbienie jest wyrazem wiary i ufności w to, że cały świat, łącznie ze zwierzętami, jest darem Bożym i odnosi je do Stwórcy, źródła i celu całej rzeczywistości.

W obrzędach błogosławieństwa zwierząt, uwielbiając Boga – Stwórcę, jednocześnie oddaje się cześć Jezusowi Chrystusowi i wskazuje na łączność całej ziemskiej rzeczywistości i okoliczności życia ludzkiego z męką, śmiercią i zmartwychwstaniem Chrystusa.

⁵ Por. G l a d e, dz. cyt., s. 342.

⁶ Por. Rdz 1, 22. 28.

⁷ Por. Ps 64, 11.

⁸ Por. Rdz 1, 29-30; Mdr 9, 1-2; Ps 8, 7-9; G. F r a n c o, *I diritti degli animali*, „La civiltà cattolica”, 1(1904), s. 403-414, 682-695.

Chociaż zbawienie człowieka jest nierozzerwalnie związane z odkupieniem całego świata, niemniej ekonomia zbawcza, zapoczątkowana Starym Przymierzem i wypełniająca się w Kościele, cała skierowana jest ku człowiekowi.

Zgodnie z planem opatrności samego Stwórcy wiele zwierząt w pewien sposób uczestniczy w losach człowieka i towarzyszy mu w życiu. I tak zwierzęta zostały zachowane w arce przed wodami potopu, a następnie uczestniczyły w jakimś sensie w przymierzu, jakie Bóg zawarł z Noem⁹ Paschalny baranek przypominał ofiarę składaną na pamiątkę wyzwolenia narodu wybranego z niewoli egipskiej¹⁰ We wnętrzościach ryby przebywał Jonasz¹¹ Kruki karmiły na pustyni Eliasza¹² Na kartach Pisma św. Starego Testamentu spotykamy i takie sytuacje, w których zwierzęta uczestniczyły w pokucie ludzi¹³, i z całym stworzeniem brały udział w odkupieniu dokonanym przez Chrystusa Pana.

Według Pisma św. to wszystko, co Pan Bóg stworzył i co łaską swej opatrności utrzymuje na tym świecie, a więc także i zwierzęta¹⁴, obwieszcza Boże błogosławieństwo i ma za zadanie Go uwielbiać¹⁵

Już w Księdze Rodzaju¹⁶ jest mowa o stworzeniu zwierząt wodnych i ptactwa w przestworzach. Przez potwory morskie rozumie Biblia np. wieloryba¹⁷, węża morskiego¹⁸, krokodyla¹⁹ Błogosławieństwo udzielone przez Boga tym stworzeniom odnosi się do siły rozrodczej, jaką zostały obdarzone²⁰

Wszystkie błogosławieństwa zwierząt i rzeczy stworzonych przede wszystkim przynoszą cześć Panu Bogu, którego wielkość i świętość wystawiają. Z tej racji, że błogosławieństwa udzielają Bożych dobrodziejstw, odnoszą się także do ludzi, którymi Bóg rządzi i opiekuje się w swojej opatrności²¹

⁹ Por. Rdz 9, 9-10.

¹⁰ Por. Wj 12, 3-14.

¹¹ Por. Jon 2, 1-11.

¹² Por. 1 Krl 17, 6; zob. *Enciclopedia Cattolica*, t. I, s. 1342-1346.

¹³ Por. Jon 3, 7.

¹⁴ Por. Rdz 1, 1. 20-29.

¹⁵ Por. Dn 3, 57-88; Ps 66(65), 8; 103(102);135; 1 Tm 4, 4-5; zob. *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1994, nr 7.

¹⁶ Rdz 1, 1. 20-29.

¹⁷ Por. Ps 148, 7.

¹⁸ Por. Wj 7,9; Ps 91, 13.

¹⁹ Por. Iz 51, 9.

²⁰ Por. *Enciclopedia Cattolica*, t. I, s. 1342.

²¹ Por. Rdz 27, 27; Wj 23, 28; Pwt 7, 13; 28, 12; Hi 1, 10; Ps 65(64); Jr 31, 23.

Obrzęd błogosławieństwa zwierząt, jak każdy inny, zawiera uwielbienie Boga za obdarowanie świata w Jezusie Chrystusie i jednocześnie zawiera prośbę o Jego pomoc w codziennym życiu. To uwielbienie Stwórcy jest wyrazem wiary i ufności, która przyjmuje cały świat – a więc także i zwierzęta – jako stworzony przez Niego i odnosi cały istniejący wszechświat do Stwórcy jako źródła ostatecznego celu²²

Przekonanie Kościoła, że i zwierzęta mają znaczenie dla człowieka dążącego do zbawienia, wyraża modlitwa błogosławieństwa zawarta w *Księdze Błogosławieństw*:

[...] niech te zwierzęta służą nam w codziennych potrzebach, abyśmy wspierani Twoją pomocą w obecnym życiu, z tym większą ufnością dążyli do życia wiecznego²³

Zbawienie człowieka jest nierozdzielnie związane z odkupieniem świata. Obrzęd błogosławieństwa zwierząt mówi o tym, że całe stworzenie razem z człowiekiem chwali Stwórcę. Ten obrzęd wskazuje także na łączność całej ziemskiej rzeczywistości i okoliczności życia ludzkiego z męką, śmiercią i zmartwychwstaniem Chrystusa²⁴

2. STRUKTURA BŁOGOSŁAWIEŃSTWA ZWIERZĄT WEDŁUG OBRZĘDÓW BŁOGOSŁAWIEŃSTWA Z 1984 R.

Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich w części 2, w rozdziale 21 zawierają „Obrzędy błogosławieństwa zwierząt”²⁵ Obrzędy te mogą być sprawowane przez kapłana lub diakona czy też przez osobę świecką, z zastosowaniem jednak przewidzianych czynności i formuł.

Jak podkreśla wprowadzenie teologiczne do tego obrzędu w numerze 723, zachowując zawsze strukturę i podstawowe elementy, można wykorzystać tylko pewne części obrzędu w tym celu, aby dostosować go do konkretnych okoliczności. Sam obrzęd zawiera dwie formy: dłuższą nr 725-740 i krótszą nr 741-744.

²² Por. M. T r i a c c a, *Le benedizioni „invocative” in gener, e su „persone”*, w: *I sacramenti e le benedizioni*, t. VII, Genova 1989, s. 114-151.

²³ *Obrzędy błogosławieństw*, nr 737.

²⁴ Por. KL 61; zob. *Nuovo Dizionario di Liturgia*, Torino 1983, s. 169-170.

²⁵ Wydanie typiczne tej księgi: *De Benedictionibus*, jako część *Rituale Romanum*, ukazało się w 1984 r.

Obrzęd dłuższy błogosławieństwa zwierząt składa się z następujących części: część wstępna, czytanie słowa Bożego, modlitwa błogosławieństwa, zakończenie obrzędu. Rytuał przewiduje dla obrzędu dłuższego liturgię słowa w pełnym kształcie, a więc czytanie (czytanie słowa Bożego, psalm responsoryjny, przemówienie, milczenie, modlitwę powszechną). Obrzędy mówią także o znakach zewnętrznych stosowanych przy błogosławieństwach, które mają duże znaczenie: np. rozłożenie rąk, znak krzyża, pokropienie wodą pobłogosławioną. Zależnie od okoliczności, szafarz kropi wodą święconą obecnych i zwierzęta.

Obrzęd krótszy zawiera tylko wstęp, krótkie czytanie i modlitwę błogosławieństwa.

Obrzęd (dłuższy lub krótszy) można zakończyć odpowiednim śpiewem.

3. POSTULATY DUSZPASTERSKIE

Zauważa się, że w modlitwie błogosławieństw zwraca się głównie uwagę tylko na niektóre zwierzęta, np. konie czy woły. Nasuwa się pytanie, czy np. kanarek, który daje przede wszystkim tyle radości małym dzieciom, nie mógłby być przedmiotem błogosławieństwa? Oczekiwałoby się tutaj bardziej szczegółowych objaśnień. Należy podkreślać radości, jakie dają zwierzęta człowiekowi według woli Stwórcy²⁶

Wprawdzie nie mówi się w sposób jasny, że wszystkie zwierzęta wolno błogosławić, to jednak błogosławi się zwierzęta, które nie są ściśle związane z rolnictwem. Szkoda, że nie ma bogatego zestawu tekstów biblijnych, np. Rdz 27, 27-29; Wj 23, 10-12; Ez 34, 11-16; Mt 6, 25-27; Rz 8, 18-25; 1 Tm 5, 17-18. Należałoby także zwrócić uwagę na Psalm 50 i 67, które poruszają to zagadnienie²⁷

Dobrze byłoby także rozszerzyć wprowadzenie teologiczne. Należałoby zwrócić uwagę na takie myśli, jak: Pan Bóg powierzył człowiekowi stworzenia nie po to, aby je niszczył, ale po to, żeby je pielęgnował. Człowiek ma obowiązek szanować każde zwierzę. To zagadnienie jest bardzo mocno akcentowane w ustawodawstwie poszczególnych krajów. Człowiek ma obowiązek troszczyć się o zwierzęta domowe, które pomagają mu wypełnić jego zadanie, przynoszą radość, pociechę i służą nawet do zdobycia środków do

²⁶ Por. G l a d e, dz. cyt., s. 346.

²⁷ Tamże, s. 346.

życia, np.: konie, kury, pszczoły. Kościół troszczy się o zwierzęta organizując błogosławieństwo zwierząt. Człowiek zależy od Pana Boga, Jemu zawdzięcza wszystko. Dlatego też błogosławieństwo zwierząt staje się pochwałą Stwórcy i wyznaniem wiary²⁸

IL RITO DELLA BENEDIZIONE DEGLI ANIMALI

R i a s s u n t o

Una tra le migliori sintesi dei „dinamismi” propri della „benedizione”, di cui si vorrebbe dire diffusamente, e di Sant’ Agostino, ed afferma: L’anima nostra benedica il Signore, e Dio ci benedica. Quando Dio ci benedice, noi cresciamo; e quando noi benediciamo il Signore, noi ancora cresciamo: ambedue le realtà ci giovano. Precede la benedizione del Signore nei nostr riguardi, e seque – come logica conseguenza – che benediciamo il Signore.

La benedizione cristiana, anche il rito della benedizione degli animali, in quanto preghiera fatta con il Cristo, anche se da una singola persona, e da Cristo stesso tramutata in realtà specifica. Infatti in lui ogni preghiera e un rendere grazie al Padre. Anzi in Cristo i due movimenti della benedizione, la grazia che discende ed il ringraziamento che risale, sono ricapitolati, mentre dal cristiano sono impeziostiti sempre in Cristo.

Benedire qualcuno, anche degli animali significa unirsi al Cristo, che e il Figlio Unigenito del Padre, il benedetto nel quale esiste ogni compiacimento paterno. E nel Cristo il Padre ci benedice con ogni sorta di benedizione spirituale.

Benedire qualcuno / qualcosa / e sempre una confessio dei mirabilia Dei, della potenza, bontà, giustizia del Padre e, in Cristo, in virtù dello Spirito, un ringraziarlo per la sua generosità, per i suoi piani di magnanimità, ali di la del modo di considerare persone e reltà cosmiche proprio della mente umana.

Per ciò concerne l’arte cristiana è anzitutto l’autorità della Biblia che decide del valore simbolico ed allegorico dei singoli animali. Così per esempio l’agnello pote sostituire, come avviene dalla fine del sec. IV nei mosaici absidali delle basiliche paleocristiane o in sacrofagi d’età tardomana, Dio che toglie i peccati del mondo. Così la colomba divenne, una volta per sempre, il simbolo dello Spirito Santo, che nel Nuovo Testamento compare, grazie alla semplicità loro attestata dalla comparazione usata dal Salvatore.

Il rito nuovo della benedizione degli animali comprende i sequenti parti: introduzione, liturgia della Parola di Dio, preghiera della benedizione, conclusione. Nel libro si può trovare il rito breve e il rito lungo. Ogni rito si può finire con una canzone. Il rito breve comprende solo: introduzione, lettura breve, preghiera della benedizione.

Il rito delle Benedizioni in polacco come una parte del Rituale Romanum è uscito nel 1984.

²⁸ Tamże.